

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

APRICOT – Mokomės būti ir (su)gyventi besikeičiančiame laike: dėmesingos tėvystės ugdymo programa

2019-1-LT01-KA204-060481

Klaidinanti informacija ir dezinformacija

Testas 2: *Atpažinkite – faktas ar netiesa?*

(11-13 m. vaikams su tėvais, seneliais, globėjais)

Ugdykime vaikų kritinį mąstymą internete

Kodėl?

- Nors skaitmeninis pasaulis ir siūlo jauniems žmonėms daugybę informacijos bei galimybių, tačiau tuo pačiu faktus darosi vis sunkiau atskirti nuo prasimanymų.
- Vaikai praleidžia vis daugiau laiko internete, nuolat priima sprendimus, kuo tikėti bei pasitikėti, todėl jiems, kaip niekada anksčiau, svarbu žinoti, kaip įtaka, įtikinėjimas ir manipuliavimas gali paveikti jų sprendimus, nuomonę, ir kuo jie dalijasi internete.

Ar gebate atpažinti netikrus dalykus internete?

- Siūlome šį žaismingą testą visai šeimai (tėvams ir vaikams), kad išmoktumėte pastebėti skirtumus tarp tikros ir netikros informacijos internete ir socialiniuose tinkluose.
- Čia rasite 5 testo klausimus, o po kiekvieno jų – daugiau informacijos mokymuisi ir diskusijoms.

1. Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir pasirinkite, jūsų manymu, netikrą.

Pasirinkite vieną atsakymą

- Jūs tikrai nustebins ši futbolą žaidžianti avis!
[publikuota Animulsport.ku.com]

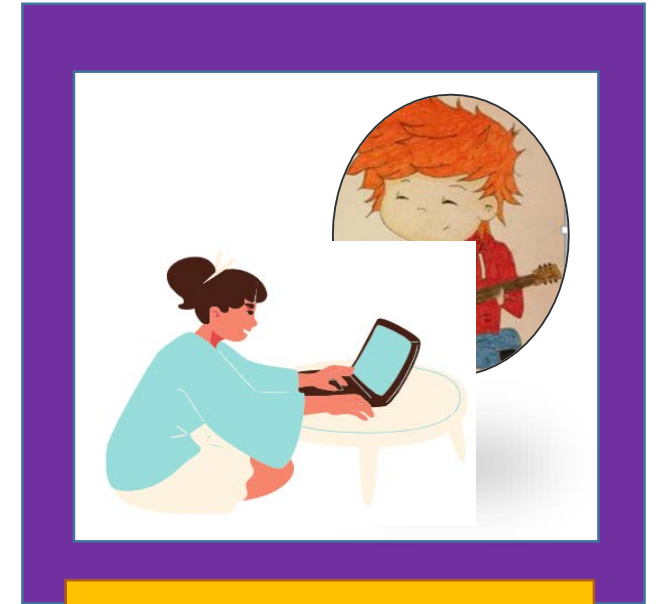
Teisingas atsakymas

- Operacijos metu paaikėjo, kad Oregono dogas suėdė 43 kojines
[publikuota nbcnews.com]

Teisingas atsakymas

- 11-metis, paliktas namuose vienas su mamos kompiuteriu, išleido 1223 USD Edo Sheerano bilietams
[publikuota nzherald.co.nz]

Teisingas atsakymas

1. Jūsų rezultatas

Klausimas 1: „Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir pasirinkite, jūsų manymu, netikrą“.

Jūsų atsakymas **teisingas**.

Jūs supratote teisingai – ar žinote, kodėl?

Tokios svetainės nėra!

Gana sunku suprasti, ar kažkas yra tiesa, tik iš antraštės, todėl svarbu perskaityti visą straipsnį, kad sužinotumėte visą istoriją ir ją patikrintumėte.

Jei kažkas skamba kaip prasimanymas, pasiaiškinkite giliau.

Kiti du teiginiai yra tiesa – keisti, bet tikri!

- Jus tikrai nustebins ši futbolą žaidžianti avis!
[publikuota AnimulSPORT.ku.com]

Sužinokite
daugiau

1. Sužinokite daugiau

Jei nesate tikri, kad istorija yra tikra:

- **1. Patikrinkite** – leškokite neįprastų svetainės adresų (*URL – Uniform Resource Locator*) ar pavadinimų – šie dažnai kuriami taip, kad atrodytų kaip tikri, bet gramatinės ir/ ar stiliaus klaidos, informacija be nuorodų į šaltinius, antraštinis masalas (*clickbaits*) rodo, kad taip nėra.
- **2. Paanalizuokite** – Kas tai parašė? Informaciją apie autorių ar organizaciją galite rasti jo/ jos internetiniame puslapyje, skiltyse *Apie mus, Kontaktai*. Galite pasinaudoti ir *Google* paieška, kad išsiaiškintumėte, ką dar galima sužinoti apie asmenį ar organizaciją iš kitų šaltinių, ir patikrintumėte, ar jie tikrai yra tie, kas sakosi esą.
- **3. „Pajuskite“** – Kokius jausmus sukelia istorija? Žmonės, kuriantys netikras naujienas, bando manipuluoti jūsų jausmais.
- **4. Palaukite** – Kad kažkuo buvo daug kartų pasidalinta socialiniuose tinkluose, dar nereiškia, kad tai yra tiesa. Jei kažkas atrodo per gerai, kad būtų tiesa, tikriausiai taip ir yra.

1. APTARKITE

Prieš pereidami prie kito klausimo, aptarkite, remdamiesi savo patirtimi:

- **Ar esate susidūrę su keistomis antraštelėmis internete, kurios skambėjo kaip prasimanymas? Ką darėte tai pamatę?**

Kitas klausimas

Jūsų rezultatas

Klausimas 1: „Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir pasirinkite, jūsų manymu, netikrą“.

- Jūsų atsakymas **neteisingas**.

Neteisingas yra šis teiginys.

Tas, kurį pasirinkote, yra tikras – skamba keistai, tačiau tai tiesa!

Perskaitykite dar kartą. Ar dabar suprantate, kodėl tai prasimanymas?

Tokios svetainės nėra!

Gana sunku suprasti ar kažkas yra tiesa tik iš antraštės, todėl svarbu perskaityti visą straipsnį, kad sužinotumėte visą istoriją ir ją patikrintumėte.

Jei kažkas skamba kaip prasimanymas, pasiaiškinkite giliau.

- Jus tikrai nustebins ši futbolą žaidžianti avis!
[publikuota Animulsport.ku.com]

Sužinokite
daugiau

2. Koks yra reklamos–masalo (*clickbait ad*) apibrėžimas?

Pasirinkite vieną atsakymą

- Tai reklama, padedanti internete rasti informaciją apie geros kokybės produktus.

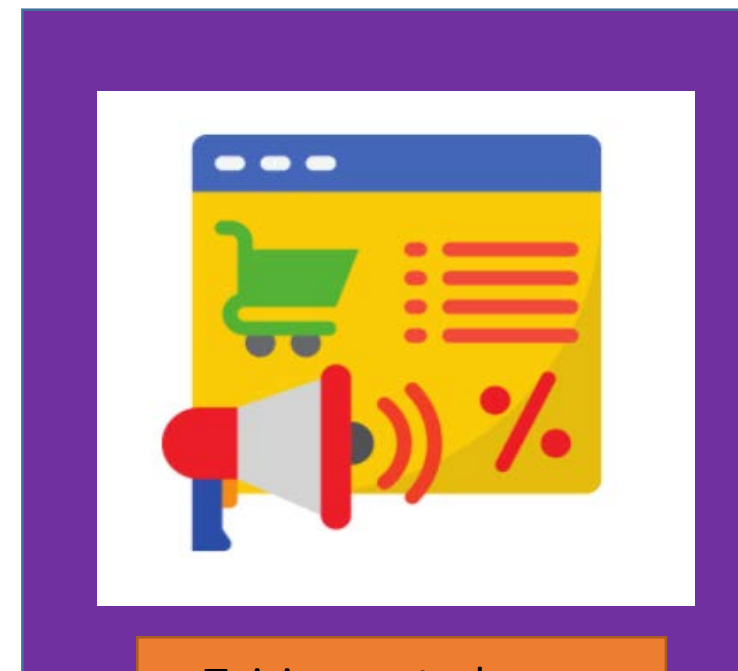
Teisingas atsakymas

- Tai kažkas, ką galima nusipirkti tam, kad pagerintum žvejybą.

Teisingas atsakymas

- Tai reklama, kurioje naudojami netikri vaizdo įrašai, įžymybės ar sensacingos antraštės, kad būtumėte nuvilioni į kitą svetainę.

Teisingas atsakymas

2. Jūsų rezultatas

Klausimas 2: „Koks yra reklamos–masalo (clickbait ad) apibrėžimas?“

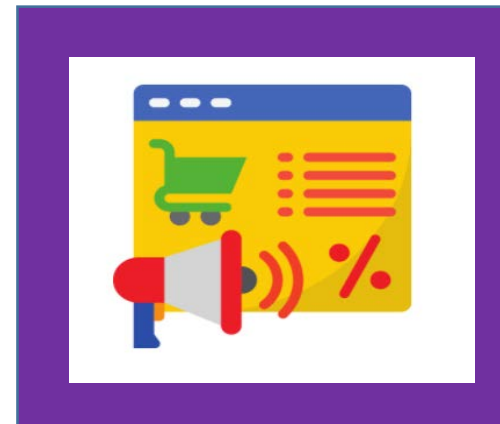
Jūsų atsakymas **teisingas**.

Taip, teisingas atsakymas yra:

Tai reklama, kurioje naudojami netikri vaizdo įrašai, piktinantys teiginiai, įžymybės, sensacingos antraštės, „per gerai, kad būtų tiesa“ turinys, siekiant, kad paspaustumėte ir būtumėte nukreipti į kitą svetainę.

- Tai reklama, kurioje naudojami netikri vaizdo įrašai, įžymybės ar sensacingos antraštės, kad būtumėte nuvilioti į kitą svetainę.

Sužinokite
daugiau

2. Sužinokite daugiau

- Jei paspausite reklamą–masalą, galite būti nukreipti į kitas svetaines, kuriose yra dar daugiau reklamų. Juose gali būti žalingo turinio, netinkamo vaikams. Galite būti nukreipti ir į straipsnius, kuriuose pateikiami klaidinantys, neteisingi teiginiai.
- Nors reklamas–masalus sunku ignoruoti (net ir suaugusiems), nespauskite jų, kad išvengtumėte netinkamo ar žalingo turinio.

2. APTARKITE

Prieš pereidami prie kito klausimo, aptarkite, remdamiesi savo patirtimi:

- Ar esate susidūrę su reklama–masalu?
- Kas patraukė jūsų dėmesį ir paskatino ją paspausti?
- Ką darytumėte dabar, kai žinote, kaip ji atrodo ir ko ja siekiama?

Kitas klausimas

2. Jūsų rezultatas

Klausimas 2: Koks yra reklamos–masalo (clickbait ad) apibrėžimas?

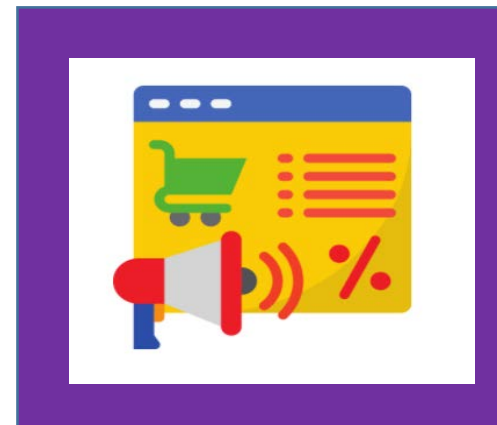
- Jūsų atsakymas **neteisingas**.

Teisingas atsakymas yra:

Tai skelbimas, kuriame naudojami netikri vaizdo įrašai, piktinantys teiginiai, įžymybės, sensacingos antraštės, „per gerai, kad būtų tiesa“ turinys, siekiant, kad paspaustumėte ir būtumėte nukreipti į kitą svetainę.

- Tai reklama, kurioje naudojami netikri vaizdo įrašai, įžymybės ar sensacingos antraštės, kad būtumėte nuvilioti į kitą svetainę.

Sužinokite
daugiau

3: Kuriuos iš šių dalykų darytumėte internete, kad patikrintumėte, ar kažkas yra tikra?

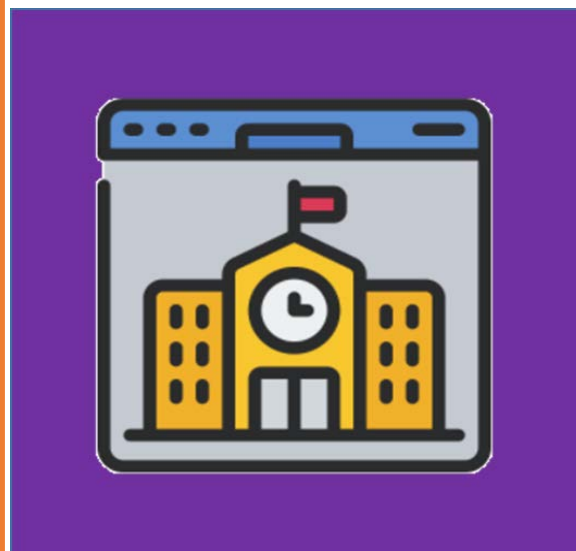
Pasirinkite vieną atsakymą

Peržiūrėčiau visą istoriją, ne tik antraštę, kad įsitikinčiau, jog nėra dalykų, kurie atrodo netinkami, ne vietoje, neteisingi.

Teisingas atsakymas

Patikrinčiau šaltinį, kad sužinočiau, ar jis patikimas (pvz., Vyriausybės ar mokyklos svetainė, ar patikima naujienų svetainė).

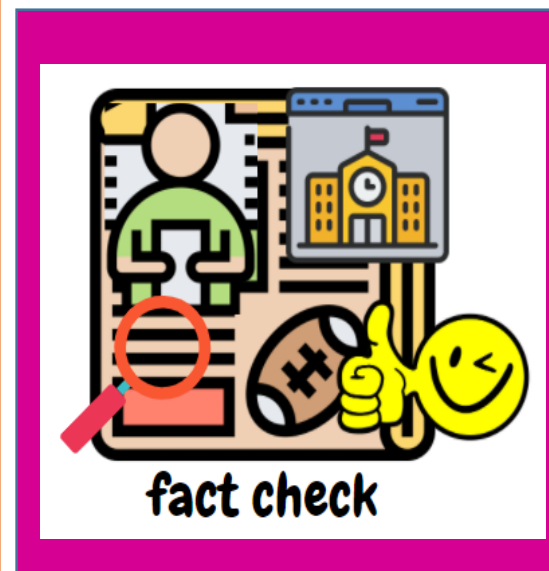
Teisingas atsakymas

Atlikčiau paiešką, kad sužinočiau, ką apie tai sako kiti žmonės ir įsitikinčiau, jog informacija sutampa.

Teisingas atsakymas

Visi atsakymai teisingi!

Teisingas atsakymas

3: Jūsų rezultatas

Klausimas 3: „Kuriuos iš šių dalykų darytumėte internete, kad patikrintumėte, ar kažkas yra tikra?“

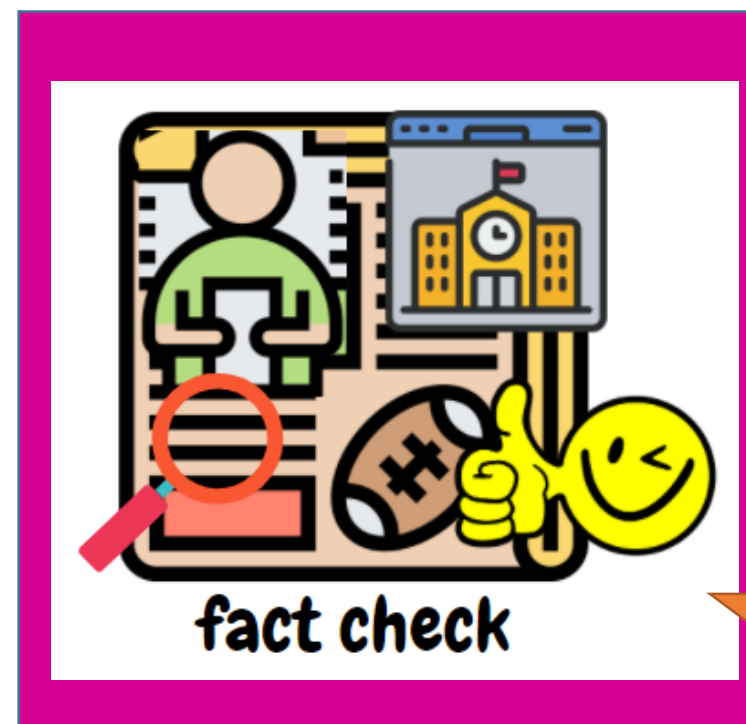

- Jūsų atsakymas **teisingas**.
Taip, teisingas atsakymas yra:

Visi atsakymai teisingi!

Jūs turėtumėte:

- Peržiūrėti visą turinį, ne tik antraštę, kad įsitikintumėte, jog nėra dalykų, kurie atrodo netinkami, ne vietoje, neteisingi.
- Patikrinti šaltinį, kad sužinotumėte, ar jis patikimas (pvz., Vyriausybės ar mokyklos svetainė, ar patikima naujienų svetainė).
- Atlikti paiešką, kad sužinotumėte, ką apie tai sako kiti žmonės ir įsitikintumėte, jog informacija sutampa.

Sužinokite
daugiau

3. Sužinokite ir aptarkite

- Jei pasirinkote „visi atsakymai teisingi” – esate teisus (-i)!
- Yra daug dalykų, kuriuos galite padaryti norėdami įsitikinti, ar kažkuo reikėtų tikėti, tačiau svarbiausia – suabejoti ir užduoti klausimus, prieš dėl ko nors apsisprendžiant.
- Bėda ta, kad pirmą kartą susidūrus su netikra informacija, gali būti lengva ja patikėti, ypač jei ji sutampa su tuo, kuo patys tikime. Tačiau reikia prisiminti, kad kartais tai gali būti netiesa ar klaidinantys dalykai.
- Pasinaudokite kritinio mąstymo įgūdžiais, perskaitykite ir patikrinkite – ir tada (dažniausiai!) Jūsų neapgaus.

3. APTARKITE

Prieš pereidami prie kito klausimo, aptarkite, remdamiesi savo patirtimi:

- **Kas, jeigu – tavo draugai būtų įsitikinę, kad kažkas yra tikra, bet tu matytum, kad tai netiesa? Kaip parodytum jiems, kad jie gali klysti?**

Kitas klausimas

3: Jūsų rezultatas

Klausimas 3: „Kuriuos iš šių dalykų darytumėte internete, kad patikrintumėte, ar kažkas yra tikra?“

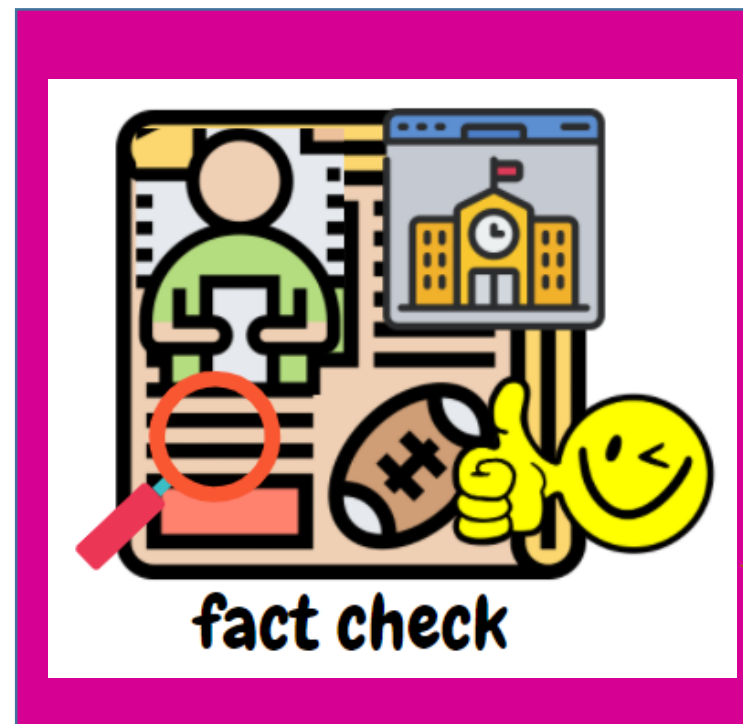

• Jūsų atsakymas **neteisingas.**
Teisingas atsakymas yra:

Visi atsakymai teisingi!

Jūs turėtumėte:

- Peržiūrėti visą turinį, ne tik antraštę, kad įsitikintumėte, jog nėra dalykų, kurie atrodo netinkami, ne vietoje, neteisingi.
- Patikrinti šaltinį, kad sužinotumėte, ar jis patikimas (pvz., Vyriausybės ar mokyklos svetainė, ar patikima naujienų svetainė).
- Atlikti paiešką, kad sužinotumėte, ką apie tai sako kiti žmonės ir įsitikintumėte, jog informacija sutampa.

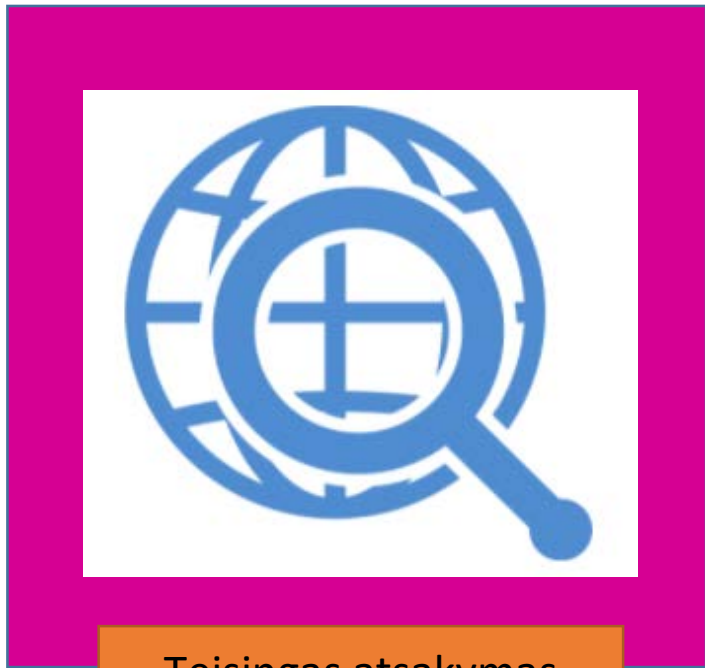

Sužinokite
daugiau

4. Kas mažiausiai užtikrina, kad internetiniai šaltiniai yra patikimi?

Pasirinkite vieną atsakymą

- Jie yra svetainėje, kurios pavadinimas baigiasi .com, .org, .net, .co.uk, .eu, .lt, .es, .de.

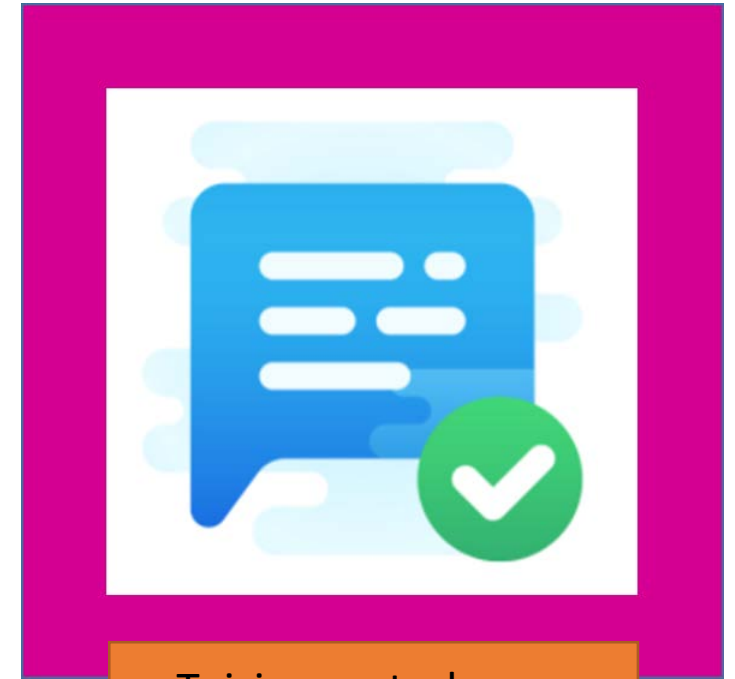
Teisingas atsakymas

- Jie yra objektyvūs ir pagrindžia visus savo teiginius faktais, kuriuos galima patikrinti.

Teisingas atsakymas

- Lengva pamatyti informaciją apie turinio autorių, informacijos šaltinį ir paskelbimo datą.

Teisingas atsakymas

4: Jūsų rezultatas

Klausimas 4. „Kas mažiausiai užtikrina, kad internetiniai šaltiniai yra patikimi?“

- Jūsų atsakymas **teisingas**.

Taip, teisingas atsakymas yra:

Tai, kad internetiniai šaltiniai skelbiami svetainėje, kurios pavadinimas baigiasi .com, .org, .net, .co.uk, .eu, .lt, .es, .de, dar negarantuoja, kad jie yra patikimi.

(Svetainės vardą gali įsigyti kiekvienas)

Sužinokite
daugiau

4. Sužinokite ir aptarkite

- Puiku, jei atsakėte teisingai! Jei buvo šiek tiek sunku, tiesiog nepamirškite – visada turėtumėte patikrinti šaltinio faktus.
- Patikimos naujienų svetainės turi daug taisyklių, kurių laikosi, pateikdamos informaciją visuomenei, pvz., informacijos nešališkumo ir objektyvumo patikrinimas.
- Asmeniniai tinklaraščiai ir vaizdo kanalai gali neturėti tiek taisyklių, todėl turime labiau tikrinti, kad įsitikintume, jog tai, kuo jie dalijasi, yra tiesa.

4. APTARKITE

Prieš pereidami prie kito klausimo, aptarkite, remdamiesi savo patirtimi:

- Jei norėtumėte rasti informacijos apie naujausių vaizdo žaidimų kainą konkrečioje konsolėje, kokį šaltinį naudotumėte?
- O kaip dėl žaidimo apžvalgų? Kuriomis apžvalgomis pasitikėtumėte, kad sužinotumėte, ar verta jį pirkti?

Kitas klausimas

4. Jūsų rezultatas

Klausimas 4. „Kas mažiausiai užtikrina, kad internetiniai šaltiniai yra patikimi?“

- Jūsų atsakymas **neteisingas**.

Teisingas atsakymas yra:

Tai, kad internetiniai šaltiniai skelbiami svetainėje, kurios pavadinimas baigiasi .com, .org, .net, .co.uk, .eu, .lt, .es, .de, dar negarantuoja, kad jie yra patikimi.

(Svetainės vardą gali įsigyti kiekvienas)

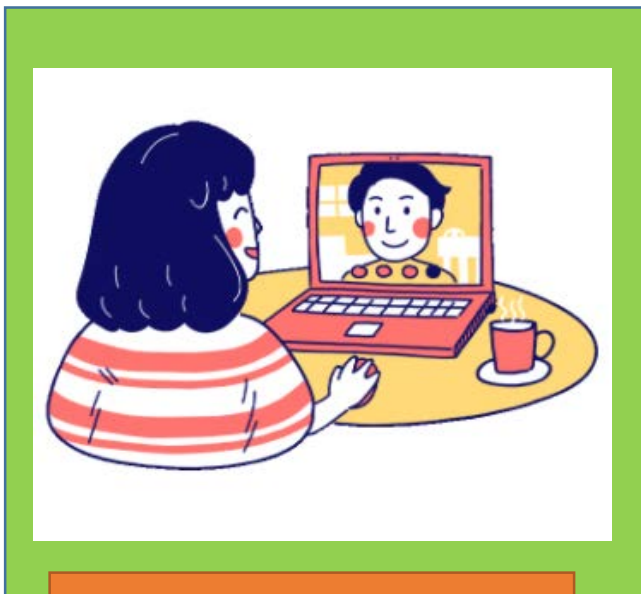

Sužinokite
daugiau

5. Jūs kā tik pamatēte jžmybēs vaizdo jrašā, kuriame sakoma kad ji išdalins visus savo pinigus milijonams gerbējū. Tai atrodo tikra, bet nesate tikri. Kaip patikrinsite, ar tai tiesa?

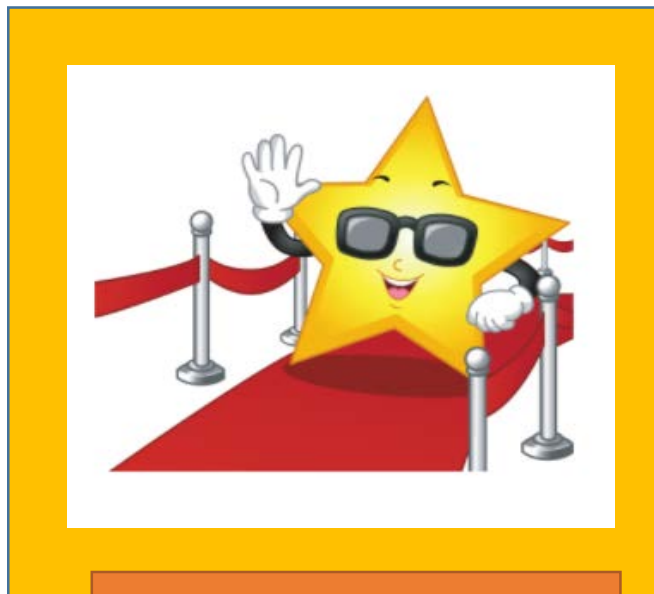
Pasirinkite *neteisingą* atsakymą

- Patikrinsiu, ar vaizdo jrašas buvo bendrinamas patvirtintoje jžmybēs paskyroje.

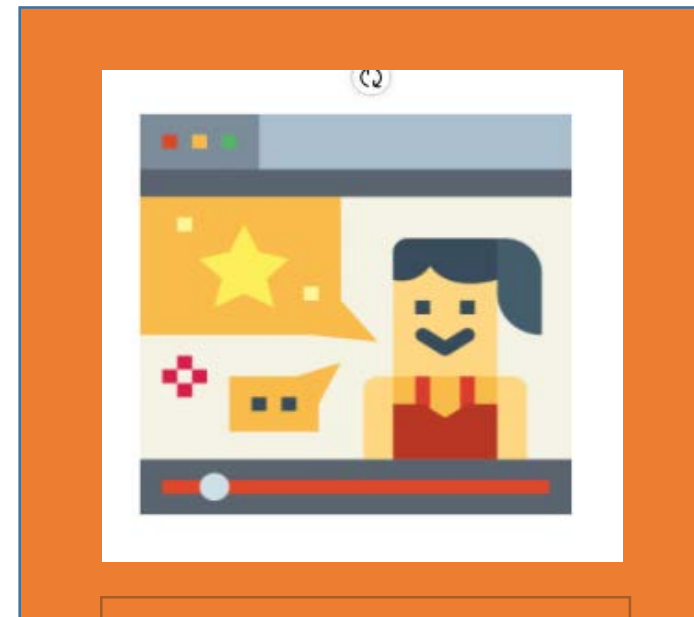
Pasirinkti

- Paieškosiu, kas tuo pasidalino, ir pagalvosiu, kokie gali būti jų ketinimai.

Pasirinkti

- Pažiūrėsiu, ar vaizdo jrašas buvo bendrinamas kituose tinklaraščiuose, kuriuos seku.

Pasirinkti

5: Jūsu rezultāts

Klausimas 5. „Jūs kā tik pamatēte jzmybēs vaizdo jrašā, kuriame sakoma, kad ji išdalins visus savo pinigus milijonams gerbējū. Tai atrodo tikra, bet nesate tikri. Kaip patikrinsite, ar tai tiesa?”

Jūsu atsakymas **teisingas**.

Jūs teisus (-i)! Būtū neteisinga manyti, kad vaizdo jrašas yra tiesa vien todėl, kad juo buvo pasidalinta kituose tinklaraščiuose, kuriuos sekate. Tik todėl, kad tuo buvo pasidalinta, dar nereiškia, kad tai tiesa! TEISINGAS būdas patikrinti būtū:

- Patikrinti, ar vaizdo jrašas buvo bendrinamas patvirtintoje jzmybēs paskyroje; ir
- Paieškoti, kas tuo pasidalino, ir pagalvoti, kokie gali būtū jū ketinimai.

Sužinokite
daugiau

Project-N

5. Sužinokite ir aptarkite

- Vis daugiau žmonių šiandien gali kurti tai, kas vadinama „giliomis“ klastotėmis (*deep fakes*), kai naudojamos technologijos, skirtos atkartoti žmogaus veido judesius vaizdo įrašuose, kad jie atrodytų tikri. Kai kurie iš šių vaizdo įrašų tampa virusiniais, nes jie yra labai tikroviški.
- Galite susidurti ir su paslėpta reklama, skirta atkreipti jūsų dėmesį į tam tikrą produktą ar prekės ženklą. Vien dėl to, kad kažkas tapo „virusu“, dar nereiškia, kad tai tiesa. Taigi, jei atrodo, kad kažkas yra neįprasta, patikrinkite labiau arba paklauskite patikimo suaugusiojo, jei nesate tikri.
- Norėdami įsitikinti, ar „neužkibote“ ant šios rūšies klaidinančios informacijos (kai naudojamos įžymybės), patikrinkite šaltinį ir ketinimus, kodėl kažkas tuo pasidalino.

5. APTARKITE

Jūs baigėte šį testą, bet prieš pereidami prie kito aptarkite, remdamiesi savo patirtimi:

- Kas jus įtikintų, kad vaizdo įrašas yra tikras?

BAIGTI TESTĄ

5: Jūsų rezultatas

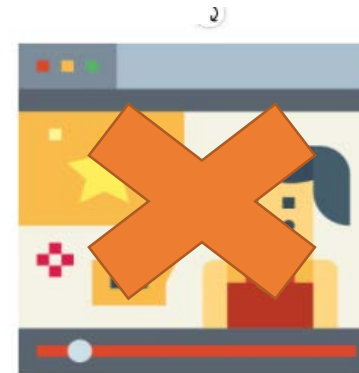
Klausimas 5. „Jūs ką tik pamatėte įžymybės vaizdo įrašą, kuriame sakoma, kad ji išdalins visus savo pinigus milijonams gerbėjų. Tai atrodo tikra, bet nesate tikri. Kaip patikrinsite, ar tai tiesa?“

Jūsų atsakymas **neteisingas!**

TEISINGI būdai būtų:

- Patikrinti, ar vaizdo įrašas buvo bendrinamas patvirtintoje įžymybės paskyroje; ir
- Paieškoti, kas tuo pasidalino, ir pagalvoti, kokie gali būti jų ketinimai.

Būtų NETEISINGA manyti, kad vaizdo įrašas yra tiesa vien todėl, kad juo buvo pasidalinta kituose tinklaraščiuose, kuriuos sekate. Tik todėl, kad tuo buvo pasidalinta, dar nereiškia, kad tai tiesa!

Sužinokite
daugiau

Testas 2: Atpažinkite: Faktas ar netiesa?

Puiku, jūs baigėte testą!

- Kaip sekėsi? Koks jūsų rezultatas?
- Pasitikrinkite savo žinias toliau ir sužinokite daugiau išbandydami
Testas 3: Netikrų naujienų detektyvas